

Anette Hiljanen

PERHEVÄKIVALTAA KOKENEIDEN ALLE 10 VUOTIAIDEN
LASTEN AUTTAMINEN PORIN TURVAKOTI ESIKOSSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
2011

PERHEVÄKIVALTA KOKENEIDEN ALLE 10 VUOTIAIDEN LASTEN AUT- TAMINEN PORIN TURVAKOTI ESIKOSSA

Hiljanen, Anette
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Maaliskuu 2011
Ohjaaja: Kumpulainen, Pasi
Sivumäärä: 32
Liitteitä: 2

Asiasanat: perheväkivalta

Tässä opinnäytetyössäni selvitin Porin turvakoti Esikon tapoja auttaa alle kymmenen vuotiaita perheväkivaltaa kokeneita lapsia. Tätä selvittääkseni tein laadullisen kyselytutkimuksen heidän lapsityöntekijälleen. Kartoitin aihetta myös kirjallisuuden avulla, tutkimalla teoriaa koskien perheväkivaltaa.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että Esikkoon tulevien lasten kanssa tehdään lapsityötä, johon kuuluu lapsen huomioiminen alkuhaastattelussa, yksilötyötä lapsen kanssa ja vertaistukiryhmiä lapsille. Heidän kanssaan työskennellään heidän ikätasonsa mukaisesti ja he saavat oman työntekijän, joka keskittyy heidän hyvinvointiinsa. Nimenomaan leikin ja toiminnallisuuden kautta lapsi tavoitetaan parhaiten. Esikossa käytettävät tavat auttaa olivat hyvin samanlaisia kuin ne tavat, joista luin lähdemateriaaleistani ja joista myös kerroin tässä opinnäytetyössäni.

THE HELPING OF CHILDREN UNDER THE AGE OF 10 THAT HAVE EXPERIENCED DOMESTIC VIOLENCE, IN PORI'S SHELTER HOME ESIKKO

Hiljanen, Anette

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Studies

March 2011

Supervisor: Kumpulainen, Pasi

Number of pages: 32

Appendices: 2

Key words: domestic violence

In my thesis I found out what are Pori's shelter home Esikko's ways to help children under the age of ten that have been experiencing domestic violence. To find this out I did a qualitative survey for their child worker. I also mapped the topic with literature, by studying the theory of domestic violence.

My study shows that child work is used with the children that come to Esikko and this child work includes recognizing the child when first interviewing the family, working with the child individually and in children's peer support groups. The children are treated according to their age and they all get their individual worker who focuses on their well-being. Especially through play and activeness the child is best reached. The helping methods used in Esikko were very similar to those I read about in the source books and that I also told about in this thesis.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 PERHEVÄKIVALTA	7
2.1 Perheväkivalta rikoksena.....	7
2.2 Väkivallan eri muotoja	10
2.3 Perheväkivalta lapsen kokemana.....	12
2.4 Perheväkivallan vaikutuksia lapseen	14
3 KEINOJA PERHEVÄKIVALTAAN KOKENEEN LAPSEN AUTTAMISEEN ...	16
3.1 Miten tunnistaa perheväkivaltaa kokenut lapsi	16
3.2 Miten toimia lapsen kertoessa väkivaltakokemuksistaan.....	17
3.3 Kriisiapua lapselle	18
3.4 Muita auttamisen keinoja	22
4 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	25
4.1 Tutkimusongelma	25
4.2 Tutkimusmenetelmä	25
4.3 Esikon työ perheväkivaltaa kokeneiden lasten kanssa	26
5 TUTKIMUSTULOKSIA	26
5.1 Tutkimustuloksista yleisesti	26
5.2 Perheväkivallan esiintyvyys Esikon asiakkaiden keskuudessa	27
5.3 Esikon asiakkaiden kokemat väkivallan muodot	29
5.4 Esikon asiakkaiden kokeman väkivallan syitä	30
5.5 Esikossa käytettävät auttamiskeinot.....	30
6 POHDINTAA	32
LÄHTEET	33
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lapset kohtaavat väkivaltaa paljon enemmän kuin ennen ajateltiin. Vasta nyt kun asiaa on alettu tutkia, on saatu selville sen yleisyys. Lapsien kohtaamaa väkivaltaa perheissä on pidetty vuosisatojen ajan normaalina ja asiaan kuuluvana, eikä ole ymmärretty kuinka tuhoisia vaikutuksia sillä voi olla. Ennen lasten kurittamista ei pidetty siis pahana, vaan pikemminkin tarpeellisena keinona lasten kasvattamisessa. Perheväkivaltaa pidettiin perheen sisäisenä asiana ja sitä ei jaettu ulkopuolisille. Asiasta ei ollut soveliasta puhua, kun taas tänä päivänä se nähdään yhteiskunnallisena ongelmana, johon pyritään aina puuttumaan.

Opinnäytetyössäni tutkin sitä, miten Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n Porin Esikon turvakodissa autetaan väkivaltaa kohdanneita alle kymmenen vuotiaita lapsia. Se, että väkivaltaa kokeneita lapsia osattaisiin aina auttaa oikein ja että he saisivat tarvitsemaansa tukea, ei ole itsestäänselvyys. Tein kyselyn Esikon lapsityöntekijälle saadakseni mahdollisimman selkeän kuvan siitä, kuinka yleistä lapsiin kohdistuva perheväkivalta on Esikossa ja mitkä ovat Esikon tavat auttaa näitä lapsia.

Turvakoti Esikon tavoitteena on ehkäistä perheväkivaltaa ja estää siitä johtuvien haittojen syntymistä ja syvenemistä. Turvakoti tarjoaa kriisiapua ja välittömän suojan sekä pitkäjänteistä tukea perheväkivaltilanteissa eläville. Turvakodin lapsityö kehittää perheväkivallan todistajina ja kohteena olleiden lasten kanssa tehtävää työtä. Ideologisena tavoitteena on nostaa lapset tasavertaisiksi toimijoiksi aikuisten rinnalle. Esikko tarjoaa myös avokriisityötä, Jussi-työtä miehille perheväkivaltakierteen katkaisemiseksi, jälkihuoltoa, pienperheasuntopalveluita ja tapaamispaikkatoimintaa.

Halusin työssäni keskittyä nimenomaan alle kymmenen vuotiaisiin lapsiin, jotka ovat saaneet tai saavat apua Porin Esikossa kokemansa väkivallan takia. Rajasin aiheittani perheväkivaltaa kokeneisiin lapsiin, sillä se kiinnosti minua henkilökohtaisesti eniten. Rajasin määrittelyni perheväkivallasta kaikkeen fyysiseen ja henkiseen väkivaltaan, jota lapsi voi kotonaan kokea. Tähän kuuluu myös vanhempien välisen ja muihin perheenjäseniin kohdistuvan väkivallan todistaminen ja sivusta seuraaminen.

2 PERHEVÄKIVALTA

2.1 Perheväkivalta rikoksena

”Väkivalta on tarkoituksellista tai sellaisena pidettyä toimintaa, joka aiheuttaa tuskaa tai vammoja toiselle ihmiselle.” Näin väkivalta voidaan määritellä, mutta selityksiä sille, mistä väkivalta johtuu, on monia. Väkivaltaa voidaan selittää esimerkiksi biologisilla, psykologisilla tai sosiologisilla teorioilla. Eläinkokeiden tulokset ovat perustana biologisille teorioille, joiden mukaan kyse on vaistonvaraisesta toiminnasta ja aivo- ja hormonitoiminnasta. Psykoanalyttisten teorioiden mukaan aggressiivisuus on yksi ihmisen piilevistä perusominaisuuksista, joka tulee esiin esimerkiksi kasvatuksellisen virheen seurauksena. Sosiaalisten oppimisteorioiden mukaan väkivalta on opittu käyttäytymismuoto, johon lapsi saa mallinsa perheeltään, televisiosta ja ympäristöstä. Sosiologiset teoriat taas näkevät asian niin, että yhteiskunnan sosiaaliset rakenteet ja olosuhteet vaikuttavat ihmisten väkivaltakäyttäytymiseen. (Paavilainen 1998, 22.)

Perheväkivalta aiheuttaa ongelmia yksilölle sekä hänen fyysiseen, psyykkiseen että sosiaaliseen hyvinvointiinsa. Lisäksi siitä aiheutuu niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin huomattavia taloudellisia kuluja. Kuitenkin väkivallan aiheuttama inhimillinen kärsimys on asia, johon tulisi kiinnittää huomiota, sillä väkivalta koskettaa meitä kaikkia: väkivallan uhreja, väkivallan käyttäjiä, omaisia, naapureita, ystäviä ja myös monia eri ammattien edustajia. (Holmberg 2000, 7.)

Väkivallan käyttäminen on ihmisoikeusrikkomus, se on aina väärin ja sitä ei tulisi koskaan hyväksyä. Ihmisen tulisi saada elää omassa kodissaan ilman pelkoa ja uhkaa siitä, että joutuu väkivallan kohteeksi. Meillä kaikilla tässä yhteiskunnassa on velvollisuus suojella etenkin lapsia väkivallalta ja sen vaikutuksilta. (Holmberg 2000, 7.)

Perheväkivalta on pitkään ollut suomalaisessa yhteiskunnassa tabu, josta ei ole saanut puhua. On ajateltu, että se on jokaisen perheen yksityisasia, joka ei kuulu muille. Syitä tämän aiheen näkymättömyydelle voidaan löytää niin yksilö-, perhe- kuin yhteiskunnalliseltakin tasolta. Yksilötasolla väkivaltaa ei haluta käsitellä, koska sitä hävetään ja se on vaikeaa. Yhteiskunnallisella tasolla väkivaltaa ei haluta nähdä ja siksi siitä ei puhuta. Väkivallan puheeksi ottaminen on osoitus suuresta rohkeudesta ja halusta saada apua. Väkivaltaa ylläpitää kieltäminen, ulkoistaminen ja pirstominen. Kieltämisessä koko väkivallan olemassaolo kielletään, ulkoistamisessa väkivallan syyksi laitetaan jokin yksilön ulkopuolella oleva asia, kuten alkoholi tai yhteiskunta ja pirstomisessa väkivaltaa ei haluta nähdä kokonaisuutena, vaan siitä poimitaan vain epäolennaisia osasia. (Holmberg 2000, 7.)

Ensimmäinen askel kohti väkivaltakokemuksen rakentavaa selvittämistä on aiheen puheeksi ottaminen ja keskustelun aloittaminen. Tilanteen kaikki osapuolet usein kokevat syyllisyyttä, mutta syyllistäminen ja syyllisen etsiminen eivät auta tilannetta, sillä jokainen perheväkivaltatilanteen osapuoli on avun tarpeessa. (Holmberg 2000, 7-8.)

Lapsiin kohdistuva väkivalta on aiheena erityisen järkyttävä ja vihastuttava, varsinkin jos tekijänä ovat lapsen omat vanhemmat, erityisesti oma äiti. Äitiys ja naiseus ovat piirteitä, joita perinteisesti pidetään aggressiivisuuden ja väkivaltaisuuden vastakohtana, mutta äidit ovat myös niitä, jotka viettävät eniten aikaa lasten kanssa ja näin ollen joutuvat usein tilanteisiin, joissa pinna on kireällä ja ärsytyskynnys ylittyy. Naiset ovat miehiä harvemmin väkivaltaisia, mutta juuri lapsiin kohdistuvasta väkivallasta puhuttaessa naiset ohittavat miehet tilastoissa. Ennen abortin laillistamista olivat muun muassa lapsen murhat naisten yleisimmin tekemiä pahoinpitelyitä. (Notko 2000, 29.)

Vaikka nykyään lapsen murhat ovat harvinaisia, on joidenkin tilastojen mukaan naiset edelleen tilastojen kärjessä lasten pahoinpitelyissä. Toiset tilastot ovat kuitenkin eri mieltä. Selityksenä naisten tekemien lasten pahoinpitelyjen yleisyydelle voi olla juuri se, että naiset ovat lasten kanssa enemmän tekemisissä. Vaikka vaikuttaisi siltä, että molempien sukupuolten edustajat harjoittavat lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa yhtä paljon, on näiden väkivallan tekojen syyt hyvin erilaisia. Miehet harjoittavat väki-

valtaa siksi, että heillä on valtaa ja naiset siksi, että heillä ei ole sitä. Ainoa valta, joka naisella on, kohdistuu hänen lapsiinsa ja siksi hän saattaa käyttäytyä väkivaltaisesti näitä kohtaan. (Notko 2000, 30.) Miehet siis kokevat, että väkivallan käyttö tuo heille voimakkuuden tunteen ja he tulevat juovuksiin vallasta. Naisten kohdalla taas voimattomuuden tunne ajaa turhautuneisuuteen ja ahdistukseen, joka purkautuu väkivaltana lasta kohtaan.

Notkon (2000) mukaan isille lapset ovat este, kun taas äideille he ovat elinehto. Tämä väittämä on kuitenkin hyvin mustavalkoinen ja kärjistetty. On varmasti isiä, joille lapset ovat kaikki kaikessa, vaikka he käyttäytyisivätkin väkivaltaisesti näitä kohtaan. Notko (2000) sanoo myös, että lasten huono käyttäytyminen saattaa aiheuttaa väkivaltaisuuden äidissä. Hän voi kokea, että lapset muodostavat hänen oman identiteettinsä ja siten hänen minänsä hajoaa lasten toimiessa tottelemattomasti. Miehistä samankaltaista identiteetin hajoamista ei ole havaittu esimerkiksi jos lapset on otettu häneltä huostaan. Äiti on usein väkivaltaisesti käyttäytyessään myös uhri. Joko hän on itse lapsena kokenut väkivaltaa ja on siksi nyt väkivaltainen perhettään kohtaan tai hän on miehensä väkivallan uhri ja lapsien käyttäytyessä huonosti hän kurittaa heitä pelätessään, että mies alkaa sen vuoksi käyttäytyä väkivaltaisesti. (Notko 2000, 30-31.)

On tehty pitkän aikavälin tutkimusta siitä, kuinka lapsiin kohdistuva väkivalta tulee viranomaisten tietoon eri maissa. Tutkimus osoittaa, että vain harva pahoinpidelty lapsi tulee heitä auttavien ammattilaisten tietoon. Nykyään nämä tapaukset tulevat useammin viranomaisten tietoon kuin ennen, mutta kuitenkin lapsiin kohdistuvan fyysisen väkivallan määrä on vähentynyt ajan saatossa. Yhdeksi selitykseksi voidaan sanoa väkivaltakielteisten asenteiden yleistymisen. Siitä ei ole selkeää tilastollista tietoa, että kuinka paljon perheväkivaltaa esiintyy Suomessa. Usein perheväkivalta on lastensuojelun piirissä olevien perheiden ongelmista vain yksi ja sitä ei välttämättä erikseen nosteta esiin, vaan käsitellään vain osana ongelmaa. (Eskonen 2005, 22-23.)

2.2 Väkivallan eri muotoja

Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan sellaista toimintaa, joka aiheuttaa lapselle kipua ja vaikeuksia fyysiseen toimintaan joko tilapäisesti tai pysyvästi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi mustelmat, palovammat, pään vammat, murtumat, sisäiset vammat tai viiltelyhaavat. Vammat ovat usein pysyviä, kuten arpia tai jopa neurologisia poikkeavuuksia ja fyysisen väkivallan seurauksena voi pahimmassa tapauksessa olla jopa lapsen kuolema. Fyysisen väkivallan teot, jotka aiheuttavat tällaista, voivat olla esimerkiksi lyömistä, potkimista, tupakalla polttamista, hiuksista repimistä, kuristamista, ravistamista tai kemiallista väkivaltaa, jolla tarkoitetaan esimerkiksi päihteiden tai tarpeettomien lääkeaineiden antamista lapselle vaikkapa nukuttamistarkoituksessa. Fyysinen väkivalta saattaa aiheuttaa lapselle oireita myös pidemmällä aikavälillä, kuten siirtämällä väkivaltaisen käyttäytymismallin lapselle tai herättämällä pelkoa, vihaa ja epäluottamusta. Myös uskonnolliset syyt voivat olla fyysisen väkivallan takana esimerkiksi silloin, kun lapselle ei anneta hänen tarvitsemaansa lääkettä uskonnon sen kieltäessä tai kun tätä rangaistaan fyysisesti uskonnon varjolla. (Paavilainen 1998, 36.)

Henkinen väkivalta on aina tahallista mielen pahoittamista tai loukkaamista. Lapsen kohdistuva väkivalta voi olla nimittelyä, haukkumista, kiristämistä, uhkailemista, ivallista tai alentavaa suhtautumista lapseen, huutamista tai muuten vaan epäsovivaa ja karkeaa kielenkäyttöä. Kaikenlaisella fyysisellä väkivallalla uhkailu lasketaan myös henkiseksi väkivallaksi samoin kuin lapsen eristäminen tai se, että lapsi joutuu seuraamaan sivusta muihin perheenjäseniin kohdistuvaa väkivaltaa. (Holmberg 2000, 11.)

Psyykkinen pahoinpitely voi olla pelottavaa uhkailua, naurunalaiseksi tekemistä, nöyryyttämistä, vähättelyä, halveksivaa torjuntaa, terrorisointia, pelottelua, eristämistä, hyväksikäyttöä, korruptointia, emotionaalista reagoimattomuutta tai muuta uhkaa, joka kohdistuu lapseen ja vaarantaa tämän henkisen hyvinvoinnin ja kehityksen. Halveksiva torjuminen on esimerkiksi sitä, että kieltäytyy lapsen hoidosta, tekee lapsesta naurunalaisen tämän normaalin käyttäytymisen perusteella ja nöyryyttää tätä julkisesti. Lapsen asettaminen vaaralliseen ja pelottavaan tilanteeseen lasketaan ter-

rorisoinniksi ja pelotteluksi, samoin kuin uhkailun tai pelottelun käyttäminen lapsen asettamiseksi epärealististen odotusten eteen ja lapsen tai hänen läheisensä uhkaaminen väkivallalla. Lapsen liikkumisvapauden rajoittaminen ja perheenjäsenen tai ulkopuolisen kanssa puhumisen rajoittaminen ovat eristämistä. Jos vanhempi kannustaa lasta epäsosiaaliseen tai rikolliseen toimintaan, kuten prostituutioon, päihteiden käyttöön tai varkauteen, lasketaan se korruptoinniksi ja hyväksikäytöksi. Kun huoltaja ei vastaa lapsen tarpeisiin ja lähestymisyrittäisiin, eikä osoita mitään tunteita lastaan kohtaan, se on emotionaalista reagoimattomuutta. (Paavilainen 1998, 37.)

Fyysiseen väkivaltaan liittyy aina henkistä väkivaltaa, sillä ruumiillinen kurittaminen aiheuttaa nöyryytyksen tunnetta, omanarvontunnon ja itsearvostuksen vähenemistä sekä turvallisuudentunteen vähenemistä. Henkistä väkivaltaa sisältyy aina myös seksuaaliseen pahoinpitelyyn, laiminlyöntiin ja siihen, että lapsi joutuu seuraamaan vanhempien välistä riitelyä tai pahoinpitelyä. (Paavilainen 1998, 37.)

Seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan lapsen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa, joka kohdistuu hänen sukupuolielimiinsä ja muihin sukupuolisiin tunnusmerkkeihin. Se voi olla esimerkiksi sukupuoliyhteys, sen yritys, sukupuolielinten koskettelu, lapsen ikää ja kehitystasoa vastaamattomaan seksuaalikäyttäytymiseen johdattelu, seksuaalisille ärsykeille altistaminen tai lapsen käyttäminen epäsideellisen julkaisun esiintyjänä. Yleensä seksuaalisessa pahoinpitelyssä uhrina on tyttö ja tekijänä mies, mutta nykyään on alettu enemmän kiinnittämään huomiota myös äitien ja naisten poikiin kohdistamaa seksuaaliväkivaltaa kohtaan. (Paavilainen 1998, 37-38.) Lapsen kohdistuessa kaikki seksuaalinen toiminta on aina rikollista, olipa lapsi mukana omasta tahdostaan tai ei (Holmberg 2000, 11).

Puutteellinen hoito ja huolenpito, jossa lapsen fyysiset ja emotionaaliset perustarpeet jäävät ilman tarvitsemaansa huomiota, on lapsen laiminlyömistä. Tätä voi olla esimerkiksi se, ettei lapsi saa tarvitsemiaan lääkkeitä tai lapsi ei saa myönteistä huomiota vanhemmiltaan. Tätä kutsutaan passiiviseksi väkivallaksi ja sen on tutkittu olevan kymmenen kertaa yleisempää kuin aktiivinen väkivalta ja sitä kokeneilla lapsilla on enemmän ongelmia kuin aktiivisen väkivallan uhreilla. (Paavilainen 1998, 38.) Laiminlyöntiä on myös se, jos lapsen hygieniasta tai ravitsemuksesta ei huolehdita tai jos lapsi ylipäätään jätetään yksin (Holmberg 2000, 11).

2.3 Perheväkivalta lapsen kokemana

Kun lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja hän saa rakkautta ja hellyyttä, silloin hän kasvaa ja kehittyy parhaiten. Lapsen kehittymiselle on hyvin tärkeää, että lapsella on elämässään sellainen aikuinen, johon hän voi kiintyä, sillä lapsen ensimmäinen kiintymyssuhde luo perustan hänen tuleville ihmissuhteilleen. Kun lapsella on hyvä ja turvallinen suhde aikuiseen, hän oppii siinä luottamusta ja itsearvostusta. On tärkeää, että lapsen kokemus maailmasta on, että se on hyvä ja oikeudenmukainen paikka ja tämän kokemuksen hän saa vain, jos lapsen omiin tarpeisiin vastataan oikein. Tällaisen kokemuksen saanut lapsi uskaltaa yrittää ja ottaa riskejä sekä liittyä muihin ihmisiin. Lapsi rohkaistuu ottamaan vastaan uusia haasteita ja oppimaan uusia asioita, kun hänellä on vanhemmat, jotka antavat huomiota ja kannustavat sekä rauhallinen ja tasapainoinen ympäristö rajoineen. Lapsen suojeleminen on vanhemman tehtävä ja hänen tulisi olla lapselle turvallinen satama, josta käsin maailmaan on turvallista tustua. (Holmberg 2000, 9.)

Näin sen pitäisi olla, mutta väkivaltaisessa perheessä asia on toinen. Tällaisessa perheessä toinen vanhempi tai molemmat vanhemmat ovat arvaamattomia, epäluotettavia tai ehkä välinpitämättömiä. Lapsi tuntee olonsa turvattomaksi, eikä opi luottamaan aikuisen apuun, sillä vanhemmat käyttäytyvät näin ja kodin tilannetta ei voi ennakoita. Jos nämä ongelmat alkavat perheessä jo lapsen ollessa vauvaiässä, kiintymyssuhdetta ei välttämättä muodostu ja perusturvallisuuden tunne ei kehity normaalisti lapselle. Lapsi ei tällöin uskalla tutkia ympäristöään ja oppia uutta ja tästä aiheutuu, että lapsi ei pärjää uusissa tilanteissa ja sosiaalisissa suhteissa yhtä hyvin kuin muut lapset. Mutta vaikka hyvä kiintymyssuhde pääsisikin normaalisti muodostumaan, ei se suojaa lasta myöhemmältä pelolta ja turvattomuudelta, jota perheväkivalta aiheuttaa. (Holmberg 2000, 9.)

Väkivaltaisen kodin ahdistava ilmapiiri pakottaa lapsen keskittämään kaiken voimansa selviytymiseen. Lapsi ei yksinkertaisesti jaksa leikkiä ja pelata niin, että kasvaisi ja kehittyisi normaalisti, sillä väkivallattomat hetket perheessä kuluvat siihen, että lapsi odottaa seuraavaa väkivaltatilannetta. Niinpä tällaisessa tilanteessa oleva lapsi jääkin usein kehityksessä jälkeen. Kun lapsi sitten koulussa häiriköi ja on jatku-

vasti jäljessä oppimistavoitteista, vanhemmat eivät välttämättä tiedä tai usko, että syynä on perheen sisällä oleva tilanne. (Holmberg 2000, 9.)

Jokainen perheväkivaltaa kokenut lapsi tarvitsee apua, mutta avun tarve ja määrä riippuvat monista eri tekijöistä. Lapsen täytyy saada päästää paha olo pois ja mahdollisuus surutyöhön tai hän myöhemmin purkaa tunteitaan keinoin, jotka tulevat yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi kuin kriisiapu ja traumatyö. Jotta lapsen tilanteeseen voitaisiin varhain puuttua, tulee perheväkivallan vaikutukset ja oireet lapsessa huomata. On tärkeää lievittää lapsen kärsimystä, kartoittaa lapsen erityistarpeet ja vastata niihin. Jotta voitaisiin kuroa kiinni kehitykselliset viivästymät sekä vähentää ja poistaa psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia, täytyy keskittyä lapsen vahvuuksiin ja kasvun mahdollisuuksiin ongelmien ja poikkeavuuksien sijaan. (Holmberg 2000, 10.)

Jos perheväkivalta kohdistuu lapseen itseensä, on kuoleman pelko todellinen, sillä pahimmassa tapauksessa kyseessä on lapsen taistelu henkensä puolesta. Lapsi saattaa myös pelätä vammautumista, kipua, mustelmia, ruhjeita, katkenneita luita tai polttamisen merkkejä. Fyysisen väkivallan näkyvät merkitkin ovat siis lapselle pelon aiheita. Kun vanhempi ei hallitse vihan tunteitaan, on hänen myös vaikea kontrolloida voiman käyttöönsä. Lapsi tietää tämän ja tietää täten olevansa avuton. Lapsen maailmankuvasta tulee vääristynyt, hänen kokemuksiensa mukaan sillä ei ole mitään merkitystä kuka oli oikeassa tai teki oikein, koska joka tapauksessa se saa tahtonsa läpi, jolla on voimaa ja valtaa. (Holmberg 2000, 13.)

Kun lapsi joutuu seuraamaan sivusta perheväkivaltaa, on se henkistä väkivaltaa, joka aiheuttaa lapselle suuria traumoja. Lapsen elinympäristö on jatkuvasti rauhaton ja pelon ilmapiiri vallitsee. Tällöin yksi perheenjäsen uhkailee ja käyttää väkivaltaa hallitakseen muita perheenjäseniä ja lapsi joutuu olemaan koko ajan varuillansa. Lasta satuttaa nähdä vanhempaansa tai sisarustaan satutettavan, aivan yhtä paljon kuin, jos häntä itseään satutettaisiin. Aina on myös pelko siitä, että hän todella on itse seuraava uhri. Kun toinen vanhempi on uhrina, lapsi menettää tässä vanhemmassa voimavaran, jolta hän on ennen saanut tukea ja turvaa. Lapsen maailmasta tulee todella turvaton ja lapsen ja vanhemman roolit saattavat jopa kääntyä päinvastaisiksi. Väkivaltaa kokenut vanhempi saattaa hakea turvaa ja lohtua lapselta, mutta tukipilarina oleminen aiheuttaa sen, että lapsi menettää olennaisen osan omasta lapsuudestaan ja oi-

keudestaan olla lapsi. Väkivallan uhrin sietokyky lasta kohtaan saattaa myös olla madaltunut, mikä tarkoittaa sitä, että hän usein saattaa muuttua itse väkivaltaiseksi lasta kohtaan. Tällöin lapsi saa ristiriitaisen kuvan vanhemmastaan, joka lisää turvatomuuden tunnetta ja pelkoa. (Holmberg 2000, 12.)

Lapsi käyttää esikuvia apuna kehittäessään itsetuntoaan ja minäkäsitystään ja peilaa itseään esikuviinsa. Hyvä esikuva on henkilö, jolla on uskomuksia ja asenteita, joita matkimalla lapsi oppii miten sosiaalisissa tilanteissa pärjätään ja miten itseään arvostetaan. Mutta, jos vanhemmat tai vanhempi on väkivaltainen, oppii lapsi osoittamaan tunteitaan heidän laillaan ja käyttäytymään heidän mukaisesti. Lapsi todistaa antisosiaalista, tuhoisaa ja väkivaltaista käyttäytymistä ja perhe-elämää, jossa pelataan valtasuhteilla. Lapsi saa hyvin negatiivisen ja yksipuolisen käyttäytymismallin ja hän joutuukin usein ongelmiin omilla sosiaalisissa suhteissaan, esimerkiksi koulussa ja päiväkodissa. Lapsen on vaikea sanoa, mikä on oikein ja mikä väärin. (Holmberg 2000, 12-13.)

2.4 Perheväkivallan vaikutuksia lapseen

Kaikenlainen väkivalta, niin fyysinen, psyykkinen kuin seksuaalinenkin, vääristää lapsen kohdistuessaan tämän minäkäsitystä sekä heikentää hänen itsetuntoaan ja sosiaalisia taitojaan. Se myös vie lapselta perusturvallisuuden tunteen ja aiheuttaa emotionaalisia vaikeuksia ja käyttäytymisongelmia. Aina ei kuitenkaan ole helppoa sanoa, mitkä oireet johtuvat perheväkivallasta ja mitkä eivät ja oireet myös vaihtelevat eri-ikäisillä lapsilla. Muutamia oireisiin vaikuttavia tekijöitä ovat iän lisäksi perheen kokonaistilanne, lapsen persoonallisuus ja kehitystaso, perheen saama tuki sekä väkivallan jatkuvuus, kesto ja intensiteetti. Lapset reagoivat hyvin eri tavalla samankaltaisiin tilanteisiin: siinä missä toinen osoittaa kestävyyttä ja voimaa, toinen tarvitsee ammattiapua. (Holmberg 2000, 14.)

Lapsi tuntee monia erilaisia ja keskenään ristiriitaisia tunteita ollessaan väkivallan kohde tai sivustaseuraaja. Hän saattaa tuntea vihaa, pelkoa, syyllisyyttä, häpeää, huolta, rakkautta, hämmennystä ja avuttomuutta. Lapsi sekä vihaa että rakastaa väki-

valtaista vanhempaansa ja sivustaseuraavaa vanhempaansa ja näiden tunteiden ristiiriittaisuus on häpeällistä lapselle. (Holmberg 2000, 14.)

Vauvaiässä väkivaltaa kokenut lapsi on usein fyysisesti heikompi, hänellä on terveydellisiä ongelmia ja jopa syömishäiriöitä. Vuorovaikutuksellisuus ja motorinen kehitys mahdollisesti viivästyvät ja vauva on levoton ja itkuinen. Tämä johtuu osittain väkivaltaisuuden ilmapiiristä ja osittain siitä, että vauvan luonnollisia tarpeita ei välttämättä ole tyydytetty tai ne on tyydytetty epä johdonmukaisella tavalla. Tästä syntyy myös helposti kehä, jossa lapsi itkee, kun tarpeita ei ole tyydytetty, vanhempi tuskahtuu lapsen itkuun ja uusi väkivaltatilanne kehittyy. Myös nukkumisongelmat ovat väkivaltaperheiden vauvojen ongelmia. Lapsen on vaikea nukahtaa ja nukahdettuaan hän säpsähtelee usein hereille. Levoton ympäristö ei ole helpoin paikka saavuttaa unta ja tämä levottomuus ja melu voivat olla myös syynä säpsähtelyyn. Jos lapsen tarpeita ei ole tyydytetty, on silloinkin univaikeudet todennäköisiä. Näitä tarpeita ovat esimerkiksi nälkä, märkä vaippa ja kosketuksen kaipuu. (Holmberg 2000, 14-15.)

Perheväkivaltakokemukset saattavat ilmetä leikki-ikäisellä rajuina leikkeinä, joissa jopa satutetaan toisia tai rumana kielenkäyttönä. Tämä johtuu siitä, että lapsilla on luontainen tapa matkia aikuisia ja varsinkin vanhempiaan. Jos leikki-ikäinen on jatkuvasti perheväkivallan kohteena tai sivusta seuraajana, tämän leikit saattavat olla mekaanisia, samaa kaavaa toistavia ja ilottomia. Tämän ikäiset lapset usein oirehtivat mielialahäiriöin, heillä on ahdistuneisuutta, jatkuvaa surullisuutta, selittämättömiä pelkotiloja ja fobioita sekä toistuvia painajaisunia. (Holmberg 2000, 15.)

Tässä iässä ongelmat näkyvät myös sosiaalisissa suhteissa. Riippuen lapsen luonteesta, hän saattaa käyttäytyä joko väkivaltaisesti muita lapsia kohtaan ja olla helposti ärsyntyvä tai hän saattaa vetäytyä, vältellä sosiaalisia tilanteita, änkyttää ja jopa säpsähdellä puhuteltaessa. Kummassakaan tapauksessa lapsi ei pääse muiden lasten suosioon. Myös somaattiset oireet ovat yleisiä, kuten vatsakivut ja päänsäryt. Taantumistakin on havaittu, lapsi saattaa alkaa kastelemaan alleen, vaikka olisi jo oppinut kuivaksi tai hän saattaa vaikkapa alkaa puhua ”vauvakielellä”. (Holmberg 2000, 15.) Muita psykosomaattisia oireita ovat muun muassa syömishäiriöt, tuhriminen tai vatsahaavat. (Paavilainen 1998, 39).

Kouluikäinen on jo oppinut, että perheväkivallasta ei ole sopivaa puhua, päinvastoin se on jotain, mikä kuuluu salata ja sitä hävetään. Tai näin hän kokee ja uskoo. Hän luultavasti keksii väkivallalle tekosyitä, vähättelee sitä tai kieltää sen olemassa olon. Sosiaalisesti kouluikäisen ongelmat vain lisääntyvät entisestään. Hänen on vaikea sopeutua porukkaan ja sen sääntöihin. Myös kouluikäinen oirehtii olemalla joko väkivaltainen ja aggressiivinen tai vetäytymällä porukasta. Ensimmäisen kaltainen lapsi joutuu opettajien ja koulun kanssa jatkuvasti ongelmiin ja hän kokee olevansa väärinymmärretty. Jälkimmäisen kaltainen lapsi unohdetaan ja sivuutetaan usein. Kummassakin tapauksessa lapsi on yksinäinen ja kärsii erilaisuudestaan. (Holmberg 2000, 15-16.)

Kehitysviivästymät näkyvät tässä vaiheessa selvästi. Kognitiiviset ja motoriset taidot ovat alikehittyneitä ja koulussa on siksi vaikeaa. Tätä ei suinkaan helpota ongelmat lapsen käyttäytymisessä ja sosiaalisissa suhteissa, eikä myöskään huono itsetunto, joka saa lapsen luovuttamaan haasteiden edessä helposti. (Holmberg 2000, 16.)

3 KEINOJA PERHEVÄKIVALTAAN KOKENEEN LAPSEN AUTTAMISEEN

3.1 Miten tunnistaa perheväkivaltaa kokenut lapsi

Jos lapsessa huomataan väkivallan merkkejä, tilanteeseen tulee aina puuttua, sillä puuttumalla aiheuttomasti ei aiheuteta vahinkoa, mutta puuttumatta jättämisellä, kun aihetta olisi, aiheutetaan. Ei saa myöskään aikailla, sillä jopa lapsen henki voi olla kyseessä. (Holmberg 2000, 18.)

Väkivallan merkit voivat olla fyysisiä, kuten mustelmia, ruhjeita, palovammoja tai muita vastaavia. Varsinkin, jos näitä ilmaantuu toistuvasti, tulee huolestua. Jos lapsi reagoi epätavanomaisesti joihinkin esineisiin tai asioihin, tulisi hälytyskellojen soida. Lapsi saattaa pelästyä esimerkiksi esinettä, joka muistuttaa välinettä, jolla häntä tai

muuta perheenjäsentä on vahingoitettu. Väkivaltaa kokenut lapsi saattaa olla aggressiivinen niin esineitä kuin muita lapsiakin kohtaan. Terve lapsi ei useimmiten käytädy väkivaltaisesti, varsinkaan yhtä toistuvasti kuin väkivaltaa kokenut kanssaleikkijänsä. Lapsi saattaa suoraan kertoa kokemastaan väkivallasta tai hän saattaa vihjaila siitä. Lapsen puheet tulee tällöin aina ottaa todesta. Perheväkivallan parissa elävä lapsi ottaa usein leikeissään väkivaltaisen roolin ja lapsen leikki on myös samaa kaavaa toistavaa ja ilotonta. Saattaa olla niinkin, että lapsi ei leiki laisinkaan. Lapsi, jolla on traumoja perheväkivallasta johtuen, piirtää usein pelottavia asioita. Näitä voi olla esimerkiksi hirviöt ja kuolleet olennot. Tällainen lapsi usein myös tietää pelottavista asioista liikaa, kuten fyysisestä, psyykkisestä ja seksuaalisesta väkivallasta ja niiden termistöistä. Lapsi näkee myös toistuvia painajaisia, eikä halua viettää aikaa kotonaan, saati tuoda kavereitaan kylään. (Holmberg 2000, 18.)

3.2 Miten toimia lapsen kertoessa väkivaltakokemuksistaan

Kun lapsi avautuu ammattiauttajalle omista kokemuksistaan, ei tämä saisi luvata olla kertomatta kenellekään. Vaikka lapsi tulee hänen luokseen luottamuksellisesti, tarvitsee mitä luultavimmin näin vakava asia viedä eteenpäin, joten kannattaa pitää huoli, ettei anneta katteettomia lupauksia. Lapsen on muutenkin vaikea luottaa kehenkään tällaisessa tilanteessa, varsinkaan aikuisiin, joten tärkeää on, ettei auttajastakin tule vain yksi luottamuksen pettänyt aikuinen lapsen elämässä. (Holmberg 2000, 19.)

Auttajan tulisi selittää lapselle, miksi on tärkeää, että tämä kertoo kokemuksistaan juuri hänelle tai ylipäättään ulkopuoliselle aikuiselle, joka voi auttaa häntä ja hänen perhettään. Jos tämän kyseisen henkilön tarkoituksena on vakaasti auttaa lasta, hänen tulisi myös luvata niin tekevänsä. Lapsi tarvitsee myös varmuuden siitä, että hän teki oikein kertoessaan tilanteestaan. Jos hänelle jää keskustelun päätteeksi sellainen olo, että ei olisi kannattanut kertoa, on varmaa, ettei hän hae apua enää toiste. Lapselle täytyy tehdä selväksi, että avun hakeminen kertoo rohkeudesta ja ettei lapsi ole näin toimiessaan pettänyt perhettään. Perhe on lapselle kaikesta huolimatta hyvin rakas ja hän käyttää vanhempiaan peilinä itsetunnolleen ja minäkuvalleen. Näin ollen puhumalla pahaa lapsen vanhemmista ja perheestä auttaja tekee vain hallaa lapselle ja tämän omanarvontunnolleen. (Holmberg 2000, 19.)

Auttajan tulee nähdä omat rajansa ja hyväksyä, ettei voi yksin auttaa lasta. Apua kannattaa ja pitää pyytää ulkopuolelta, näin lapsi saa parhaimman avun. Auttajan tulee muistaa myös oma hyvinvointinsa, joten kannattaa keskustella kollegojen ja ystävien kanssa, jotta asiat eivät jäisi vaivaamaan. (Holmberg 2000, 19.)

3.3 Kriisiapua lapselle

Lapsi tarvitsee kriisiapua välittömästi perheväkivaltatilanteen jälkeen. Kriisiapua voi antaa ammattiauttajien ja muiden työntekijöiden lisäksi myös vanhempi tai sukulainen. On tärkeää, että lapsi saa luvan pahaan oloonsa ja omiin tunteisiinsa. Tämä mahdollistetaan kiinnittämällä häneen huomiota ja ottamalla hänen surunsa vakavasti ja näin hän myös kokee, että on oikein tukeutua aikuisiin ja hakea heiltä turvaa ja apua ja ettei perheväkivallan taakkaa ole tarkoitus kantaa yksin. (Holmberg 2000, 20.)

Lasta ei saisi ikinä unohtaa, kun perheväkivaltatilannetta aletaan selvittää. Lapsi jää valitettavan usein unohduksiin ja hänen osallisuuttaan tilanteeseen ei tiedosteta. Jos vanhemmat hoitavat tilannetta keskenään, ilman ulkopuolista apua, on tällainen tilanne vielä todennäköisempi. Vanhemmat eivät välttämättä edes tiedä, kuinka paljon lapsi on kuullut ja nähnyt ja miten se on häneen vaikuttanut. Jos taas toinen vanhemmista lähtee lapsen kanssa turvakotiin, siellä ei välttämättä ole aikaa ja resursseja keskustella jokaisen osapuolen kanssa kahden kesken. (Holmberg 2000, 20.)

Tällaisessa tilanteessa ammattiauttajan tai muun lapsen kanssa työskentelevän tulisi antaa lapselle kahdenkeskinen hetki, jolloin lapsi voisi luottamuksellisesti puhua kokemastaan. Jos lapsen vanhemmat tai sisarukset ovat paikalla, hän ei mitä luultavimmin avaudu ja tämä seikka tulisi tiedostaa. Työntekijän on myös tärkeää olla lapselle fyysisesti läsnä, jotta keskustelu mahdollistuisi. Ei riitä, että lapsella on ohjelmaa ja tekemistä, sillä lapsi tarvitsee tässä tilanteessa paljon huomiota. Työntekijän ei myöskään tulisi ottaa lapselta pois mitään esinettä, jota hän mahdollisesti kantaa mukanaan, sillä se luultavasti tuo hänelle turvallisuuden tunnetta. Lapsen on tärkeä

saada se viesti, että tämä työntekijä on sellainen aikuinen, johon hän voi luottaa. (Holmberg 2000, 20-21.)

Lapsi on usein perheväkivaltatilanteessa tietämätön ja huolissaan. Hän ei tiedä, mitä tulee tapahtumaan, tai minne hän on menossa ja usein hän huolehtii myös siitä, miten käy väkivallan tekijälle. Lapselle täytyy tässä tilanteessa tehdä selväksi se, että hänestä tullaan huolehtimaan ja hänelle pitää olla rehellinen. Lasta ei pidä ”säästää” ja hänen tulee todella tietää totuus tapahtuneesta ja siitä, mitä tulee tapahtumaan. Tämä kaikki pitää kuitenkin kertoa hänelle ikätason mukaisesti, käyttämällä sanoja, joita hän ymmärtää. Lapsen on myös tärkeä tietää, mitä väkivallan tekijälle on tapahtunut ja mitä hänelle kuuluu. Tietämättömyys tulevaisuudesta on tuskallista lapselle, joten hänelle tulee kertoa suunnitelmista. Jos tulevaisuuden suunnitelmat ovat avoinna, voi senkin jakaa lapsen kanssa ja keskustella hänen kanssaan vaihtoehtoista, kuitenkin asettamatta lasta päättäjän rooliin. (Holmberg 2000, 21.)

Jotta lapsi avautuisi kokemuksistaan, pitää häneen ottaa kontaktia mahdollisimman pian tapahtuneen jälkeen. Lapsi ei useinkaan uskalla puhua tapahtumista, sillä hän yrittää suojella väkivallantekijää tai uskoo pettävänsä perheensä kertomalla ulkopuoliselle. Sisimmässään lapsi kuitenkin toivoo, että asiaan puututtaisiin ja hänellä on suuri tarve jakaa kokemuksensa jonkun kanssa. On tärkeää kuitenkin olla painostamatta lasta ja siksi häntä pitää osata tulkita herkästi. Lasta tarvitsee kuunnella ja olla läsnä tilanteessa empaattisesti ja aidosti. Lapsen kanssa voi esimerkiksi piirtää ja puuhastella samalla, kun lapsi saa mahdollisuuden kertoa tapahtumista. Piirtäminen on muutenkin hyvä tapa purkaa tunteita traumatilanteessa. Lapsen leikin kautta voi havainnoida monia asioita, sillä leikin avulla lapsi viestittää tunteitaan ja myös keskustelu sujuu leikin lomassa paremmin, koska lapsi jaksaa keskittyä ja on rennempi. Perheväkivaltatilanteeseen joutunut lapsi käy läpi suruprosessia ja on tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevä ihminen tunnistaa surun eri vaiheet, jotta voisi ymmärtää tämän käyttäytymistä paremmin. (Holmberg 2000, 22.)

Vaikka lapsen kanssa työskentelevälle ammattilaiselle onkin hyvin selvää, että väkivalta on väärin, se ei välttämättä ole perheväkivallan parissa kasvaneelle lapselle. Lapsi saattaa tietää, että kaveria ei saa lyödä, mutta hän voi luulla, että esimerkiksi vanhempi voi lyödä lastaan tai isä voi lyödä äitiä rangaistusmielessä. Lapselle täytyy

tehdä selväksi, että väkivalta on aina väärin. Lapselle voi kertoa, että riidat ovat normaali osa kaikkien perheiden arkea, mutta väkivalta ei ole. Joskus riidat vain johtavat väkivaltaan, mutta se ei tee väkivallasta hyväksyttyä. Lapselle on hyvä selittää, mitä väkivalta on ja että se on rangaistava rikos, joka ei siis ole missään tapauksessa oikea teko. Lapselle tulee painottaa, että koskaan ei ole hyvä syy lyödä toista ja käyttää väkivaltaa, ei edes silloin kun toinen tekee jotain pahaa. (Holmberg 2000, 23.)

Ensimmäisten tapaamisten ja kriisiavun jälkeen on tärkeää, että lapsi saa omaa aikaa. Lapsen täytyy traumaattisen tapahtuman jälkeen levätä ja kerätä voimia ja siksi hänelle tulee antaa rauhaa, tilaa ja aikaa työstää tapahtunutta. Leikki ja arkirutiinit ovat tässä tärkeitä samoin kuin turvallinen ympäristö. Lapselle täytyy siis antaa tilaa jättämättä tätä kuitenkaan liian yksin. Häntä ei tulisi patistaa liikkeelle liian aikaisin; tekemään läksyjä tai miettimään koulua ennen kuin hän itse kokee olevansa valmis. Hän tarvitsee aikaa surra ja ottaa lomaa vastuunalaisuuksistaan. Turvallisen aikuisen, kuten lapsen kanssa työskentelevän ammattilaisen tulisi kuitenkin aina olla lähellä ja käytettävissä. Lapsen vointi täytyy käydä tarkastamassa usein ja hänelle täytyy jutella ja kysellä vointia, jopa halata, jos lapsi antaa siihen luvan. Kuitenkin lapsen pyytäessä omaa aikaa, sitä tulisi myös antaa. Lapsen on hyvin tärkeää saada leikkiä omia leikkejään, sillä niiden avulla hän käsittelee tunteitaan. (Holmberg 2000, 23.)

Lapsi on perheväkivaltaisessa perheessä kasvaessaan oppinut, että se on asia, joka kuuluu salata. Lapsi on ehkä nähnyt kuinka äiti on peitellyt mustelmiaan tai hänelle on ehkä sanottu, että perheväkivalta ei kuulu perheen ulkopuolisille ja siitä ei saa kertoa kenellekään. Tällaisessa tilanteessa olevia lapsia on usein myös uhattu sosiaaliviranomaisilla, jotka tulevat ja hakevat lapset asumaan lastenkodissa, jos he kertovat asiasta eteenpäin. Lapsi siis luulee olevansa kuuliainen ja tekevänsä oikein kertomatta jättämisellään. Salaisuus on kuitenkin lapselle kova taakka. Siksi lapsen kanssa työskentelevän tulisi ottaa perheväkivalta puheeksi. Näin lapsi tuntee, että osa taakasta poistuu. Hänelle pitää tehdä selväksi, että perheväkivalta ei ole pelkästään perheen yksityinen asia ja hänelle tulee muistuttaa, että on nimenomaan rohkeaa puhua aiheesta ulkopuoliselle. Lapsen on hyvä tietää, että väkivallan tekijä ei vain osaa ilmaista vihan tunteitaan ja siksi hän käyttää väkivaltaa, mutta että tunteiden ilmaisu on hyvästä, oli kyseessä sitten mikä tunne tahansa, myös viha. Tunteitaan ilmaise-malla ei vain saa satuttaa ketään. Lapselle on hyvä kertoa, että väkivallan tekijäkin

tarvitsee apua, jotta voisi ilmaista tunteitaan ilman väkivaltaa ja ettei hän ole ainoa lapsi, joka on vastaavanlaisessa tilanteessa. Perheväkivalta ei ole hävettävä asia, eikä lapsen perhe ole sen vuoksi huono tai paha, ainoastaan perhe, joka tarvitsee apua. Tämä on myös hyvä lapselle kertoa. (Holmberg 2000, 24.)

Jos lapsi kertoo perheväkivallasta, häntä on poikkeuksetta uskottava. Lapsi harvemmin valehtelee tällaisesta asiasta, ja jos valehtelee, niin sekin itsessään on hätähuuto jostakin. On vahingollisempaa olla uskomatta, kun lapsi puhuu totta, kuin uskoa, kun lapsi valehtelee. Vanhemman on vaikea uskoa, kun lapsi kertoo tämän puolison väkivaltaisuudesta ja työntekijän on vaikea uskoa, että juuri siinä ”hyvässä perheessä” tapahtuu tällaista, mutta aina pitää kuitenkin ottaa lapsen puheet todesta. Jos ensimmäinen, jolle lapsi uskoutuu, ei usko häntä, ei lapsi todennäköisesti enää avaudu uudelleen. Hänen käsityksensä siitä, että perheväkivalta on perheen sisäinen asia, vain vahvistuu. Lapsi ottaa helposti syyt niskoilleen perheväkivallasta, vaikka useimmiten väkivaltaan johtaneet riidat eivät liity häneen mitenkään. Lapsi uskoo vahvasti, että, jos hän olisi kiltimpi tai pärjäisi paremmin koulussa, väkivalta loppuisi. Syyllisyys lisää häpeän tunnetta lapsessa ja hänen itsetuntonsa ja minäkäsityksensä vaurioituvat. (Holmberg 2000, 25.)

Tämänkaltaisessa tilanteessa tulisi siis aina uskoa lasta, eikä epäillä hänen kertomustaan. Sen, jolle lapsi uskoutuu, tulisi kertoa lapselle aikomuksistaan auttaa häntä tai etsiä ihmisen, joka voi auttaa. Lapselle tulisi myös kertoa, ettei hän ole syyllinen vanhempien riitoihin, vaikka hän sattuisikin olemaan niiden aiheena. Riidat ovat aina vanhempien välisiä. Kuten riidat, niin eivät myöskään väkivalta ole ikinä lapsen syytä, vaikka hän olisikin ollut tuhma ja tottelematon. Lapsen on myös hyvä tietää, ettei väkivalta lopu siihen, jos hänestä tulee kiltimpi, vaan perhe tarvitsee ulkopuolista apua. (Holmberg 2000, 25.)

3.4 Muita auttamisen keinoja

Pelkkä kriisiapu ei vielä riitä, vaan lasta täytyy auttaa jatkossakin. Esimerkiksi vertaisryhmät ovat perheväkivallan traumatisoimille lapsille hyviä paikkoja päästä käsittelemään kokemuksiaan muiden kohtalotoverien kanssa. Näissä ryhmissä käytetään

keskustelua, toiminnallisuutta, kertomuksia, kuvallista ilmaisua ja draamaa apuvälineinä vaikeiden asioiden käsittelyyn turvallisessa ympäristössä. Tällaisessa ryhmässä lapsi saa positiivisia kokemuksia ja hän pääsee solmimaan uusia sosiaalisia suhteita. Lapsi saattaa myös tarvita yksilöterapiata, jonka tarpeen voi käydä arvioittamassa perheneuvolassa, jossa lapsi voi saada keskitettyä kriisiterapiaa tai pitkäaikaista post-traumaterapiaa, jos tarve vaatii. Perheneuvolassa toteutetaan myös perhekeskusteluja, jos perhe kokee sellaisen tarpeelliseksi. (Holmberg 2000, 26.)

Perheväkivaltakasvatus on keino muuttaa lapsen vääristyneitä käsityksiä perheväkivallasta. Kyse on varhaisesta puuttumisesta asenteiden muuttamiseksi sellaisissa lapsissa, jotka joko ihannoivat väkivaltaa tai kokevat, että se on asia, joka kuuluu pitää salassa. Koulut ja päiväkodit voivat osallistua perheväkivaltakasvatukseen järjestämällä esimerkiksi keskusteluja tai nukketheateri- ja draamaesityksiä aiheesta. Käsinuket ovat muun muassa erinomaisia välineitä tämän aiheen puheeksi ottamiseen. Esityksen jälkeen on tärkeää pitää lasten kanssa keskustelutuokio, jossa lapsille esitetään kysymyksiä esityksen sisällöstä ja siihen liittyvistä asenteista ja arvoista. Lapsille täytyy myös antaa mahdollisuus kahdenkeskisiin keskusteluihin, joihin kannattaa valmistautua tiedoilla siitä, mistä lapsi tarvittaessa saa apua. (Holmberg 2000, 27.)

Sadut ja tarinat ovat oivallisia välineitä, kun halutaan kertoa lapselle vaikeista asioista. Satujen kautta lapset oppivat oikean elämän asioita ja he pääsevät käsittelemään omia tunteitaan samaistumalla sadun hahmoihin. Lapsen on helppo puhua omista kokemuksistaan, kun hän voi minä-sanan sijasta puhua sadun hahmosta. (Holmberg 2000, 27.)

On muitakin tapoja lapsille ilmaista tunteitaan ja kertoa kokemuksistaan kuin puhuminen. Useille lapsille puhuminen on vaikeaa ja siksi on tärkeää löytää sellainen kanava, jota kautta lapsen on mukavin ilmaista itseään. Tällaisia kanavia voivat olla piirtäminen, maalaaminen, kädentyöt, leikki, musiikki, liikunta ja kirjoittaminen. Varsinkin piirtäminen on alle kymmenenvuotiaille varsin luonnollinen tapa ilmaista itseään niin tiedostaen kuin tiedostamatta. Lapsen voi antaa piirtää vapaasti tai sitten hänelle voi antaa tehtäväksi piirtää esimerkiksi perheensä tai kotinsa. Lasta voi pyytää piirtämään kotinsa sisältäpäin ja sitten kehottaa häntä kertomaan, mitä eri huoneissa tapahtuu. Näin hän voi päästä taas tarinan avulla kertomaan tositahtumia,

jotka ovat hänelle traumatisoivia. Joskus tällaisessa tilanteessa lapsilla on tapana piirtää eläimiä ihmisten sijaan. Lasta voi pyytää kertomaan näistä eläimistä: keitä he ovat ja mitä he tekevät. Jos lapsi edelleen valitsee puhua näistä eläimistä eläiminä, pitää sitä kunnioittaa, vaikka olisi hyvin tiedossa, keitä nämä eläimet edustavat. (Holmberg 2000, 31.)

Jo kouluiän saavuttaneille lapsille kirjoittaminen voi olla erittäin toimiva tapa ilmaista tunteita. Esimerkiksi kirjeen kirjoittaminen vanhemmalla, ilman tämän kirjeen lähettämistä, voi olla hyvin terapeutista. Tällöin lapsi pääsee kertomaan tunteistaan juuri niille ihmisille, joille hän oikeasti haluaisi niistä kertoa, mutta ei välttämättä uskalla. Myös päiväkirjan tai tarinoiden kirjoittaminen ovat toimivia tapoja käsitellä tapahtumia ja tunteita. (Holmberg 2000, 31.)

Joskus lapsen voi olla vaikea tunnistaa ja ilmaista omia tunteitaan. On siis hyvä myös opettaa hänelle näitä asioita. Lapselta voi puuttua sanat tunteilleen ja siksi hänen voi myös olla vaikea puhua perheväkivaltakokemuksistaan ja niiden aiheuttamista tunteista. Pantomiimi ja visuaaliset tehtävät ovat hyviä tapoja opettaa lapselle tunteiden nimeämistä ja tunnistamista. Tunteiden tunnistaminen kuvista ja ”arvaa mikä tunne” -leikki ovat esimerkkejä harjoituksista, joita lapsen kanssa voidaan toteuttaa. Lapselle voi myös kertoa tarinoita, joissa päähenkilö kokee erilaisia tunteita ja sitten kysyä lapselta, mitä hänen mielestään tarinan sankari tuns missäkin kohdassa. Lapselle voi myös tehdä värityskirjan, jossa väritetään kuvia erilaisista hahmoista, jotka tuntevat erilaisia tunteita ja värittäessään lapsi voi kertoa kuvan hahmon tunteista. Häneltä voi myös kysyä, onko hän tuntenut samoja tunteita itse ja missä tilanteissa. Lapsi oppii myös aikuisten tavoista ilmaista tunteita, joten lapselle voi kertoa myös omista tunteistaan. (Holmberg 2000, 31-32.)

Jotta perheväkivaltaa kokenutta lasta voitaisiin todella auttaa, tarvitaan itsetuntoa tukevia harjoituksia ja tehtäviä. Kun lasta on kohdeltu huonosti, ei hän koe olevansa minkään muun kuin huonon kohtelun arvoinen. Hyvän itsetunnon saavuttaminen auttaa lasta jokaisella elämänsä osa-alueella. Kun lapsi uskoo itseensä, hän myös uskalttaa yrittää ja täten hän alkaa pikkuhiljaa kuroa umpeen saavutettuja kehitysviivästyksiä. Samalla hän oppii olemaan jämäkämpi ja uskaltautuu puolustamaan itseään ja siten myös solmimaan uusia sosiaalisia suhteita. Lapsi oppii ymmärtämään, ettei hän

tai kukaan muukaan ansaitse väkivaltaista kohtelua ja näin hänen syyllisyyden ja häpeän tunteensakin vähenevät. (Holmberg 2000, 32.)

Lapsen itsetunnon kohentumista voi tukea jokapäiväisessä elämässä esimerkiksi antamalla hänelle tunnustusta saavutuksistaan ja kannustamalla häntä saavuttamaan asioita, jotka ovat sopivan vaikeita. Perheen sisällä tätä voidaan tehostaa esimerkiksi kirjallisilla tunnustuksilla, joita voidaan laittaa vaikkapa jääkaapin oveen. Lapsiryhmissä taas voidaan tehdä harjoituksia, heille voidaan vaikkapa jokaiselle jakaa paperit, joissa on heidän nimensä ja toiset lapset kirjoittavat jokaisen paperiin tästä kyseisestä lapsesta jotakin hyvää. Voidaan myös leikata lehdistä sanoja ja kuvia ja laittaa pussin sisälle niitä, jollainen haluaisi olla ja ulkopuolelle liimataan niitä, jollainen kokee olevansa. (Holmberg 2000, 32.)

Lapsen on myös tärkeää oppia tuntemaan olonsa turvallisiksi ja siksi hänelle pitää antaa neuvoja ja ohjeistusta siitä, mitä tehdä, jos väkivaltatilanne tulee uudelleen hänen kohdalleen. Lapsen kanssa voi muun muassa tehdä harjoituksia esimerkiksi draaman avulla siitä, miten väkivaltatilanne kotona tai koulussa kohdataan väkivallattomasti. Toinen osapuoli on väkivallan tekijä ja toinen väkivallaton ongelmanratkaisija. Lapselle on hyvä opettaa, miten ilmaista tällaisessa tilanteessa omat tunteensa ja tarpeensa päättäväisesti. Ei-sanan vakuuttava käyttö ei myöskään ole itsestäänselvyys ja lapsen on hyvä tietää, ettei ole väärin juosta karkuun ja hakea itselleen apua. (Holmberg 2000, 32-33.)

Lapsella on hyvä olla turvasuunnitelma. Hauska idea on esimerkiksi tehdä lapsen kanssa ”turvakortti”, johon laitetaan lapsen nimi, osoite, hätänumero ja lasten palvelun puhelimen numero. Lapsi voi laittaa kuvansa ja väkivallan vastaisen mottonsa korttiin, jonka jälkeen se laminoidaan ja lapsi voi kuljettaa sitä aina mukanaan. Lapsen kanssa kannattaa myös tehdä konkreettinen suunnitelma siitä, mitä väkivaltatilanteessa tehdään. Lapsi voi esimerkiksi juosta naapuriin tai soittaa sukulaiselle, joka on tietoinen tilanteesta. (Holmberg 2000, 33.)

4 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

4.1 Tutkimusongelma

Tässä tutkimuksessa tutkitaan sitä, millaisia keinoja alle kymmenenvuotiaiden perheväkivaltaa kokeneiden lasten auttamiseen on ja miten näitä keinoja käytetään Porin Ensi- ja turvakoti Esikossa. Haluan myös selvittää, miten yleistä on, että Esikossa on asiakkaina perheväkivaltaa kokeneita alle kymmenen vuotiaita lapsia.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tein kyselyn Porin Ensi- ja turvakoti Esikon lapsityöntekijälle tätä opinnäytetyötä varten. Hän vastasi kertomalla omasta työstään Esikossa lapsityöntekijänä. Tutkimusaineiston keräsin laadullisella kyselytutkimuksella sähköpostitse. Lähetin hänelle kysymykset, joihin sain vastaukset niin ikään sähköpostitse. Kysyin häneltä seuraavat asiat: Miten usein Esikossa kohdataan perheväkivaltaa kokeneita alle 10 vuotiaita lapsia? Kuinka yleistä perheväkivaltaa on lapsiasiakkaiden keskuudessa? Jos väkivaltaa ilmenee, minkä tyyppistä se on: fyysistä, henkistä, seksuaalista vai laiminlyövää? Entä onko tekijänä useammin isä vai äiti? Kuinka usein lapsi joutuu välillisesti väkivallan uhriksi esimerkiksi joutumalla todistamaan vanhempiensa välistä parisuhdeväkivaltaa? Mikä väkivaltatilanteisiin on yleensä syynä, vai selviääkö se lainkaan? Onko Esikossa käytössä mitään tiettyjä metodeja näiden lasten auttamiseksi? Mitä projekteja Esikolla on ollut koskien lapsiin kohdistuvaa perheväkivaltaa? Onko sellaisia suunnitteilla tulevaisuudessa?

4.3 Esikon työ perheväkivaltaa kokeneiden lasten kanssa

Kysyttäessä lapsiin kohdistuvaan perheväkivaltaan liittyvistä projekteista lapsityöntekijä kertoi Ensi- ja turvakotien liiton järjestämästä Lapsen aika- projektista, joka järjestettiin Porin Esikossa vuosina v. 2000 – 2001. Tästä projektista jäi vakiintunut työmuoto Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry:hyn.

Lapsen aika -projekti kesti viisi vuotta (1997-2002) ja siinä kartoitettiin turvakotien lapsiasiakkaiden ajatuksia haastattelemalla heitä ja tarjoamalla heille erityistä palvelupolkua (Forsberg 2002, 7). Projektin avulla saatiin uutta tietoa siitä, miten jäsentää perheväkivaltakriisiin joutuneen lapsen asemaa, kokemuksia ja auttamiskeinoja sekä yleisesti tietoa siitä, miten kohdata lapsi psykososiaalisessa auttamistyössä (Forsberg 2002, 11). Tämä tutkimus oli lapsiin kohdistuvan väkivallan vastainen projekti, jossa kehiteltiin sen viisi vuotisen keston aikana työmenetelmiä, yksilötyötä lapsille ja ryhmiä, joissa lapsilla oli mahdollisuus saada oma ääni sekä tukea perheväkivaltakokemuksiinsa (Forsberg 2002, 11-12).

Uusia projekteja, jotka kohdentuisivat väkivaltaa kokeneisiin lapsiin, ei tällä hetkellä yhdistyksellä ole suunnitteilla.

5 TUTKIMUSTULOKSIA

5.1 Tutkimustuloksista yleisesti

Tutkin kyselyn kautta saamiani tietoja Esikon toimintatavoista ja lähdemateriaaleista löytämiäni metodeja alle kymmenenvuotiaiden perheväkivaltaa kokeneiden lasten auttamiseksi. Huomasin, että Esikossa käytettiin juurikin niitä samaisia käytäntöjä lasten auttamisessa kuin lähdemateriaalissakin kehoitettiin käyttämään. Esikossa lapset huomioidaan alusta alkaen, alkuhaastattelusta lähtien ja lapsityötä tehdään aina lapsen ehdoilla. Lapsilla on Esikossa mahdollisuus osallistua sekä yksilötyönä tehtävään lapsityöhön että vertaistukiryhmiin ja heidät nähdään yhtä tärkeinä asiakkaina kuin heidän vanhempansakin. Lapsen kanssa työskentely on hänen ikätasonsa mukaista ja siihen kuuluu muun muassa kysymysten esittämistä lapsille ja erilaisten tehtävien tekoa. Esikossa käytetään leikkiä ja toiminnallisuutta lapsen tavoittamiseen ja siksi heillä käytetään piirtämistä, kertomuksia, taruja, nukkeja ja näyttelemistä apuna lasten kanssa toimiessa. Esikon tapoihin kuuluu myös ajan ja oman tilan antaminen lapselle tämän toipumiseen. Lapsille tarjotaan myös erilaisia virikkeitä sekä mahdollisuuksia kahdenkeskisiin keskusteluihin oman työntekijän kanssa. Tämä oma työn-

tekijä toimii lapsen hyvän edun nimissä ja pitää huolen, että tämän kokemukset ja tunteet tulevat kuulluiksi. Kaikki nämä metodit olivat löydettävissä lähdemateriaaleista, mutta tämänkaltaisen omahoitajuus käytäntö, jota Esikossa käytetään, oli uusi näkökulma teoriapohjaan verrattuna. Kun lapsella on oma työntekijä, jolle kertoa huolistaan ja jonka kanssa voi puhua kahden, on lapsen varmasti helpompi rakentaa luottamusta aikuisiin. Jos joka kerta lapsen tarvitsisi puhua eri ihmiselle, ei hän varmasti pystyisi avautumaan ja kertomaan tuntemuksistaan niin rehellisesti, koska luottamus aikuisiin ei ole enää sama kuin ennen väkivaltakokemuksia.

5.2 Perheväkivallan esiintyvyys Esikon asiakkaiden keskuudessa

Kun lähdetään miettimään sitä, kuinka yleinen ilmiö alle kymmenen vuotiaisiin kohdistuva perheväkivalta on yleisesti Suomessa ja vastaavasti Esikossa, voidaan heti todeta, että tarkkoja lukuja on mahdoton saada mistään. Usein perheväkivalta ei tule edes viranomaisten tietoon saati päädy tilastoihin. Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n toimintakertomuksessa on kuitenkin tilastoitu lasten osuutta perheväkivaltatilanteissa niin väkivallan kohteena, todistajana että kohteena ja todistajana. Kun tilastoja tarkastellaan vuodesta 2004 vuoteen 2009, voidaan todeta, että eniten lapset ovat olleet väkivallan todistajina. Toiseksi eniten merkintöjä on tapauksista, joissa lapsi on ollut väkivallan kohteena ja todistajana. Tiedot tapauksista, joissa lapsi olisi yksinomaan ollut väkivallan kohteena, ovat joko puutteellisia tai hyvin vähäisiä. Tästä voidaan päätellä, että tilanteet, joissa lapsi olisi ainoana väkivallan kohteena perheessä, eivät ole kovinkaan yleisiä ainakaan Porin Esikon asiakkaiden keskuudessa. Voi myös olla, että jos toinen vanhempi pahoinpitelee lasta toisen vanhemman tietämättä, ei tieto tästä väkivallasta tule esiin ollenkaan, vaan jää pahoinpitelevän vanhemman ja lapsen väliseksi. Siksi tämänkaltaisen väkivallan ei näkyisi tilastoissakaan.

Kyselyssäni sain selville, että yleinen näkemys perheväkivallasta puhuttaessa on, että siihen kuuluu kaksi osapuolta; tekijä ja uhri, mies ja nainen. Perheväkivaltaan kuuluu kuitenkin kolme osapuolta; tekijä, uhri ja todistaja: mies, nainen ja lapsi. Lapsi voi toki olla myös väkivallan kohteena, mutta useimmissa Esikkoon tulevissa tapauksissa kyse on siitä, että lapsi on joutunut keskelle vanhempiensa väkivaltaa, todistamaan

toisen vanhempansa pahoinpitelyä. Esikon lapsityöntekijä kertoo, että perheväkivallan todistajana oleminen on lapsille erittäin haitallista ja lapset itse kokevat sen olevan pelottavampaa kuin itse väkivallan kohteena oleminen. Lapset eivät aina ymmärrä tietoisella tasolla, mistä pahoinpitelyssä ja riidoissa on kysymys, mutta tunnetasolla he ovat hyvinkin tietoisia, että jotain pahaa tapahtuu. Lähdeaineistossani esitettiin, että lapsen suurin pelko kohdistuu omaan kuolemaan, mutta Esikon näkemyksen mukaan suurin pelko tulee äidin mahdollisesta kuolemasta. Tämä johtunee siitä, että teoriassa puhutaan usein lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, kun taas Esikon yleisin lapsien kokema perheväkivalta on todistajana olemista.

Väkivaltainen käytös ei ole ainoastaan miesten ongelma, vaan naisetkin pystyvät siihen. Kyselyyn vastaajan kertoman mukaan nainen käy kiinni lapseen, kun ei kestä omaa ahdistustaan tai pelkää lapsen saavan hänestä yliotteen. Lähdeaineistossa esitettiin teoria, jonka mukaan nainen käyttää väkivaltaa usein ollessaan itse uhri. Tämä on selvästi näkyvillä myös niissä Esikkoon tulleissa tapauksissa, joissa nainen on väkivallan tekijä. Ahdistus, jota nainen kokee eläessään väkivaltaisessa suhteessa, purkautuu väkivaltana lasta kohtaan. Tutkimusaineistossa tulee myös ilmi, että naiset käyttävät väkivaltaa useimmiten kahden kesken, koska kiinnijäämisriski on pieni eivätkä muut huomaisi asiaa. Vaikka väkivalta tapahtuisikin kahden kesken, näkyvät teot lapsen käyttäytymisessä. Nainen saattaa pelätä väkivaltaisen miehensä reaktiota, jos tämä saisi tietää hänen pahoinpidelleen lapsia ja tämä on luultavasti syynä siihen, että nainen haluaa pitää käyttäytymisensä salassa.

5.3 Esikon asiakkaiden kokemat väkivallan muodot

Kysyttäessä siitä, minkä tyyppistä väkivaltaa Esikkoon saapuvat lapset ovat kokeneet, kyselyyn vastaaja kertoo, että vuosien varrella turvakotityössä esiin ovat nousseet kaikki väkivallan muodot, mitkä ovat kohdistuneet myös suoraan lapsiin. Lapseen kohdistunut seksuaalinen väkivalta on lapsityöntekijän mukaan lisääntynyt viime vuosina. Kyselyssä tuli myös ilmi, että väkivallan tekijänä on turvakotiin tulleissa tapauksissa useimmiten isä, mutta turvakodissa tulee esille myös traumatisoituneen äidin laiminlyöntejä lastaan kohtaan. Äiti voi laiminlyödä lastaan, koska voi-

mavarat menevät arjessa selviytymiseen väkivaltakokemusten jälkeen. Tämä kaikki pitää yhtä lähdeaineistoni kanssa, vaikkakin monet tutkimukset ovat eri mieltä siitä, onko mies vai nainen useammin tekijänä. Tästä voisi kuitenkin päätellä, että miesten aiheuttamat perheväkivaltatilanteet tulevat useammin tietoon, koska Esikkoon tulevista tapauksista useimmat ovat miesten väkivaltaisuudesta johtuvia. Ehkä äitien ja vaimojen harjoittama väkivalta ei tule niin usein esiin tai siitä ei vain puhuta julkisesti.

Työkokemuksensa perusteella Esikon lapsityöntekijä osaa kertoa, että aina perheväkivaltatilanteessa lapsi kokee henkistä väkivaltaa, vaikka väkivalta ei suoranaisesti kohdistu lapseen. Lapsi aistii kotona vallitsevan jännittyneen ilmapiirin, vaikka ei suoraan väkivaltaa näkisikään. Lapsi osaa ennakoida perheen väkivaltatilanteita lukiemalla vanhempien erilaisia ilmeitä, eleitä ja äänensävyjä. Lapsi kuulee myös vanhempien riitojen ja pahoinpitelyjen ääniä ja joutuu yleensä äidin tavoin varomaan käyttäytymistään. Lisäksi lapsi näkee ja kuulee isän aliarvioivan, alistavan ja nöyryyttävän äitiä. Lapsi voi yrittää ottaa vastuuta tilanteesta ja mahdollisesti yrittää kaikin tavoin suojella äitiään. Väkivallan jatkuessa lapsi tuntee syyllisyyttä, voimattomuutta ja ahdistusta. Lapsi voi tuntea syyllisyyttä myös siitä, että rakastaa väkivaltaisesti käyttäytyvää vanhempaansa. Lähdemateriaalini on linjassa näiden väittämien kanssa. Vanhemmat usein unohtavat, että lapsi näkee ja ymmärtää enemmän kuin he luulevat. Lapsi myös ottaa usein vastuun tapahtumista ja kokee syyllisyyttä. Pelkäänsä kodin negatiivinen ilmapiiri on pahoinpitelevää lasta kohtaan, vaikkei yksikään lyönti tai haukku koskisi häntä. Kun toista vanhempaa sattuu, varsinkin äitiä, sattuu myös lasta.

5.4 Esikon asiakkaiden kokeman väkivallan syitä

Kun kysyin, mikä väkivaltaan useimmiten on syynä, lapsityöntekijä kertoi, että väkivaltaa on yritetty selittää lukuisin tutkimuksin. Hänen mukaansa väkivallan on epäilty johtuvan esimerkiksi geeniperimästä, biologisesta aivojen toimintahäiriöstä, ulkoisista stressitekijöistä, vuorovaikutus- tai kommunikaatio-ongelmista, opitusta käyttäytymismallista, jossa malli siirtyy sukupolvelta toiselle tai yhteiskunnan yleisestä

väkivaltaisuudesta, siihen liittyvistä asenteista ja ihannoinnista. Tutkimuksissa ei kuitenkaan ole pystytty todistamaan mistä se johtuu vai onko se monen tekijän summa. Faktatietoa asiasta ei ole. Yleisimmin ajatellaan väkivaltaiseen käytökseen olevan syynä sosiaalinen perimä eli lapsuudessa opittu mallikäyttäytyminen. Väkivallan käyttöön vaikuttavat myös vallitsevat yhteiskunnalliset olot, työttömyys sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Joskus on vaikea erottaa, mikä on syy ja mikä on seuraus. Myös lähdemateriaalini mukaan väkivaltakäyttäytymiselle on monia syitä, joista ei voi päästä yksimielisyyteen. Ehkä kaikki selitysmallit selittävät tätä ilmiötä osaltaan, yksi selitysmalli ei riitä yksin selittämään sitä.

5.5 Esikossa käytettävät auttamiskeinot

Halusin tietää, mitkä ovat Esikossa käytettäviä auttamiskeinoja, kun he kohtaavat alle kymmenenvuotiaita perheväkivaltaa kokeneita lapsia. Lapsityöntekijä kertoi, että turvakotiin tulevien lasten kanssa tehdään lapsityötä. Lapset huomioidaan aina tulotilanteessa, kun alkuhaastattelua tehdään. Lapsityö on strukturoitua ja siinä edetään lapsen ehdoilla. Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry:ssä lapsityötä tehdään yksilötyönä sekä lasten vertaistukiryhminä. Lähteideni mukaan lapset unohdetaan valitettavan usein perheväkivaltilanteita selvitettäessä, joten oli ilo kuulla, ettei asia ole näin Esikossa. Auttamiskeinoina käytetään Esikossa myös sekä yksilö- että vertaistukityötä, minkä myös lähteeni vahvistavat oikeanlaisiksi keinoiksi auttaa traumatisoitunutta lasta.

Turvakodin lapsityön asiakkaita ovat lapset, jotka ovat nähneet tai kokeneet väkivaltaa. Turvakotiin tuleva lapsi halutaan nähdä turvakodin työskentelyssä yhtä tärkeänä asiakkaana, kuin hänen vanhempansa. Lapsella on omat henkilökohtaiset kokemuksensa, tunteensa ja näkemyksensä kotona tapahtuneesta väkivallasta. Kyselyyn vastaajan mukaan lapsen kanssa työskennellään hänen ikätasonsa mukaisen toiminnan, lapsille suunnattujen kysymysten, tehtävien ja muun toiminnan kautta. Nämä ovat keinoja, jotka myös löysin lähteistäni. Edellytys lasten kanssa työskentelyyn Esikossa on vanhemmilta saatu suostumus. Lasta ei voida auttaa ilman vanhemman suostumusta ja myös vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa tuodaan esiin näke-

mys lapsen tilanteesta. Täten vanhemmat, jotka ymmärtävät, että väkivaltakokemus on ollut lapsille yhtä traumatisoiva kuin heille itselleen, hyötyvät eniten turvakodin antamasta avusta. Lapsi tarvitsee turvakodissa oman työntekijän, joka toimii lapsen äänitorvena ja tuo esiin lapsen kokemuksia ja tunteita. Lapsi tarvitsee oman paikan, aikaa ja erityisiä kohtaamisen menetelmiä. Kanavia lapsen maailmaan ovat leikki ja toiminnallisuus, kuten esimerkiksi piirtäminen, kertomukset, tarut, nuket ja näytteleminen. Esikossa, kuten lähdemateriaalinikin mukaan, tiedostetaan, että lasta ei siis tavoita pelkän puheen kautta. Lapsityöntekijä kertoo, että lapsen kanssa työskentelyssä tärkeää on hetkeen tarttuminen ja siitä innostuminen. Lapset ovat oppineet olemaan hiljaa kokemastaan ja näkemästään väkivallasta, mutta kertovat siitä yllättävän avoimesti, kun työntekijä siitä uskaltaa kysyä. Tämä vahvistaa sen, mitä lähteenikin sanovat. Esikon turvakotijaksolla työntekijät pyrkivät huomioimaan myös lapset tarjoamalla heille virikkeitä, mahdollisuuksia kahden keskeisiin keskusteluihin sekä olemaan läsnä.

6 POHDINTAA

Lapsityöntekijän vastaukset olivat hänen omiaan, eivätkä Esikon. Mutta hänen tehdessä työtään Esikon lapsityöntekijänä, kertovat vastaukset Esikon toimintatavoista, vaikkakin hänen näkökulmastaan. Sain niiden perusteella kattavan kuvan siitä, millaista työtä Esikossa tehdään lasten kanssa silloin kun he ovat joutuneet kokemaan perheväkivaltaa. Olin tyytyväinen, etten joutunut törmäämään sellaisiin vastauksiin, jotka olisivat saattaneet tuoda ilmi epäkohtia Esikon lapsityössä. Sen sijaan lapsityöntekijän vastausten perusteella kävi ilmi, että Esikon lapsityössä käytetään hyviä menetelmiä, jotka palvelevat lapsiasiakkaiden hyvinvointia.

Tein kyselyn kuitenkin vain lapsityöntekijälle ja siksi Esikon tilannetta voitaisiin tutkia laajemminkin. En kokenut, että laajempi tarkastelu olisi palvellut tarkoitusta tässä opinnäytetyössä, mutta siinä olisi varmasti aihetta lisätutkimukselle. Koin, että nimenomaan tarkastellessa alle kymmenen vuotiaiden lasten tilannetta lapsityöntekijä

osasi parhaiten vastata kysymyksiini. Sainkin mielestäni hyvin kartoitettua tätä tilannetta näiden vastausten perusteella.

Henkilökohtaisesti olen hyvin kiinnostunut aiheestani ja siitä idea tähän opinnäyte-työhön lähtikin, henkilökohtaisesta kiinnostuksesta. Koen, että kaikkien sosiaalialalla työskentelevien on hyvä olla tietoisia perheväkivallan olemassaolosta ja sen yleisyydestä sekä varsinkin näiden lasten auttamiskeinoista. Siksi tässä työssä halusinkin tuoda esiin mahdollisimman paljon käytännön keinoja siihen, miten toimia, jos epäilee, että lasta pahoinpidellään, lapsi tulee kertomaan väkivaltakokemuksistaan tai kun lasta halutaan auttaa pääsemään traumastaan yli. Halusin myös kertoa siitä, millaisia vaikutuksia perheväkivallalla voi olla lapseen, jotta väkivaltatekojen vakavuus tulisi selväksi ja ymmärrettäisiin, että kyseessä tosiaan on asia, johon pitää puuttua.

LÄHTEET

Eskonen, I. 2005. Perheväkivalta lasten kertomana. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 1107.

Forsberg, H. 2002. Lasten asiakkuudet ja kokemukset turvakodissa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkivalta. Helsinki: Lasten Keskus.

Notko, M. 2000. Väkivalta parisuhteessa ja perheessä, Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja. Jyväskylän yliopisto. 11/2000.

Paavilainen, E. 1998. Lasten kaltoinkohtelu perheessä. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 604.

LIITE 1

Anette Hiljanen
xxxxxxxxxtie x as.xx
xxxxx Pori
puh. xxx-xxxxxxx

Porin Esikon toiminnanjohtaja
Arja Saarinen
Tiilimäentie 2
28500 Pori

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Nimeni on Anette Hiljanen ja opiskelen sosiaalia Satakunnan ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyötäni siitä, millaista apua alle kymmenen vuotiaat perheväkivaltaa kohdanneet lapset saavat Porissa. Anon lupaa saada haastatella ensi- ja turvakoti Esikon henkilökuntaa liittyen tutkimaani aiheeseen. Haastattelu olisi tarkoitus tehdä elokuun 2010 aikana.

Porissa 18.5.2010

Anette Hiljanen

LIITE 2

Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry
Tiilimäentie 2
28500 Pori
puh. 02 – 633 3850

Anette Hiljanen

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n johtokunta on kokouksessaan 16.6.2010 käsitellyt lähettämämme tutkimuslupa-anomuksen koskien Satakunnan ammattikorkeakoululle tehtävää opinnäytetyötä.

Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n johtokunta on päättänyt myöntää anotun tutkimusluvan.

Porissa
14.12.2010

Arja Saarinen
toiminnanjohtaja
Porin ensi- ja turvakotiyhdistys ry